

Asia: VN/26873/2024

Lausuntopyyntö: Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumisesta annetun direktiivin (NKV-direktiivi) täytäntöönpano; työryhmän mietintö

Direktiivin suhde nykytilaan

Mitä huomioita teillä on kansallisen nykytilan ja direktiivin suhteen arvioinnista? Pyydämme arviossanne keskittymään siihen, mitä direktiivi näkemyksenne mukaan edellyttää vähimmäistasolla.

Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti (HEUNI) kiittää mahdollisuudesta lausua naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumisesta annetun direktiivin täytäntöönpanosta.

Suomessa on toteutettu naisiin kohdistuvan väkivallan torjumiseksi yksittäisiä ja tärkeitä lainsäädännöllisiä muutoksia, mutta kuten Naisiin kohdistuvan väkivallan raportoiija on tuonut esiin, kokonaisvaltainen ymmärrys ilmiöstä, sen laajuudesta, vakavuudesta ja tehokkaasta torjunnasta on vielä osin puutteellista. HEUNI pitää valitettavana, että NKV-direktiivin täytäntöönpano jää vähimmäisvelvoitteiden tasolle. Direktiivin täytäntöönpanoa tulisi tarkastella säädösvastaavuuden lisäksi myös siitä näkökulmasta, kuinka tehokkaasti toimilla edistetään uhrien oikeuksien tosiasiallista toteutumista.

Keskeiset ehdotukset

Mikä on näkemyksenne esityksen keskeisistä ehdotuksista ja suhteesta direktiivin edellyttämään vähimmäistasoon? Pyydämme kommentoimaan jokaista kohtaa erikseen kunkin otsikon alle.

Ehdotukset vahvistavat uhrien suojelua, palveluihin ohjautumista ja seksuaaliväkivallan uhrien tukipalveluja. Tosialliset vaikutukset riippuvat kuitenkin toimeenpanon onnistumisesta, koulutuksesta, viranomaisyhteistyöstä ja riittävästä resursseista. Tehokas väkivallan vastainen työ vaatii korvamerkittyjä resursseja, väkivallan vastaisten rakenteiden jatkuvaa kehittämistä ja yhdenmukaistamista sekä moniammatillisen yhteistyön tehostamista ja väkivallan monialaista ennaltaehkäisyä ja tekijätyön kehittämistä.

Asianomistajan suojelun tarpeen arviointia koskeva ehdotus

HEUNIn mielestä on tärkeää, että esitutkintaviranomaisen velvollisuutta arvioida asianomistajan suojelun tarvetta vahvistetaan, ja että osana prosessia tunnistetaan asianomistajan yksikölliset

tukitarpeet ja ohjataan tämä hänelle soveltuvien erityistukipalveluiden piiriin. HEUNI pitää tärkeänä työryhmän huomiota siitä, että arviointi olisi toteutettava myös silloin, kun poliisi pitää mahdollisena, että henkilö on lähisuhdeväkivallan uhri, vaikka tarvittavaa näyttöä esitutkintakynnyksen ylittymisestä ei vielä olisikaan. Pelkkä riskien tunnistaminen ei kuitenkaan riitä turvaamaan uhrin turvallisuutta, vaan tunnistettujen riskien tulisi johtaa konkreettisiin, oikea-aikaisiin ja vaikuttaviin toimenpiteisiin riippumatta siitä, missä päin maata uhri asuu ja millä poliisilaitoksella tai hyvinvointialueella hän asioi. Suojelun tarpeen arvioinnissa tulisi kiinnittää huomiota myös siihen, että henkilö voi olla psykologisen kontrollin alla. Psykologinen kaltoinkohtelu ja pakottava kontrolli ovat usein hyvin piiloutuneita ja ulkopuolisten ihmisten on vaikeampi ymmärtää miten psykologisia keinoja voi hyödyntää toisten ihmisten manipuloinnissa. Henkilöön ei ole välttämätöntä kohdistaa varsinaista fyysistä väkivaltaa pitääkseen hänet jatkuvassa pelkötilassa. Kontrolli voi näkyä tekijän asettamina sääntöinä ja rangaistuksina uhria kohtaan. Itsenäisen tilan kaventuessa uhrin toimintakyky heikkenee ja tilanteesta lähteminen tai siitä kertominen voi tuntua erittäin hankalalta. Tällaisessa tilanteessa myös turvallisuusriskejä voi olla vaikea arvioida. Lähestymiskieltojen käyttöä tulisi lisäksi tehostaa, etenkin poliisin määräämien väliaikaisten lähestymiskieltojen tehokkaampi käyttö on tarpeen.

Rikoslain muuttamista koskeva ehdotus

HEUNI kannattaa ehdotettua rikoslain muutosta. Henkilötietojen levittäminen kirjoituksena, kuvana tai videona voi muodostaa terveysuhan väkivallan uhreille ja toimia keinona jatkaa tai ylläpitää psykologista kontrollia, väkivaltaa ja vainoamista.

Ehdotus erityisen suojelun tarpeessa olevan asianomistajan kuulustelua koskevien säännösten laajentamisesta koskemaan seksuaalirikoksen tai lähisuhdeväkivallan asianomistajan lasta tai asianomistajan kanssa samassa kotitaloudessa asuvaa hänestä riippuvaisessa asemassa olevaa henkilöä, joka on muodollisesti rikosprosessissa todistajan asemassa

HEUNI pitää ehdotusta tärkeänä. Lähisuhdeväkivalta heijastuu koko kotitalouteen ja sillä voi olla pitkäkantoisia vaikutuksia lapsiin ja heidän hyvinvointiinsa.

Ehdotus asianomistajan yhteystietojen välittämistä tukipalveluihin koskevan säännöksen laajentamisesta koskemaan erityisen suojelun tarpeessa olevaa seksuaalirikoksen tai lähisuhdeväkivallan asianomistajaa

HEUNI kannattaa ehdotusta. Lähisuhdeväkivallan uhrien voi olla hankala hakeutua tukipalveluihin oma-aloitteisesti, jonka takia aktiivinen yhteydenotto palvelusta voi olla tärkeä avun piiriin pääsemiseksi. Lähisuhdeväkivallalla on tapana eskaloitua ajan myötä ja aikaisella puuttumisella voidaan pyrkiä ehkäisemään vakavaa (jopa kuolemaan johtavaa) väkivaltaa. HEUNI on selvittänyt erityisesti maahanmuuttajanaisiin kohdistuvaa sukupuolistuneen väkivallan tunnistamista. Tähän usein haavoittuvassa asemassa olevaan vähemmistöön kohdistuu moninaista väkivaltaa, esimerkiksi pakkoavioliittoja, kunniaan liittyvää väkivaltaa, ihmiskauppaa ja pakottavaa kontrollia. Avun hakeminen on vaikeaa erilaisista syistä. Uhrit pelkäävät viranomaisia, heitä on uhkailtu esimerkiksi maasta poistamisella, lasten huoltajuuden menetyksellä ja yhteisöstä ulossulkemisella. Lisäksi he voivat pitää väkivaltaa normaalina tai heillä ei välttämättä ole tietoa siitä, mitä oikeuksia heillä on, mikä on Suomessa rikollista (esim. raiskaus avioliitossa) ja mistä apua voi saada. Olisi tärkeää ohjata näitä henkilöitä heidän tarpeitaan vastaaviin matalan kynnyksen monikielisiin palveluihin, joita tarjoavat erityisesti järjestöt.

Ehdotus yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävästä jatkossa seurata ja arvioida Istanbulin sopimuksen ohella NKV-direktiivin tarkoittamia toimintapolitiikkoja ja toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on ehkäistä ja torjua direktiivin soveltamisalaan kuuluvan väkivallan kaikkia muotoja

HEUNI kannattaa ehdotusta. Kyse on kuitenkin isosta tehtäväkokonaisuudesta, johon olisi tärkeää saada lisäresurssia. Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisy- ja torjuntatoimien vaikuttavuuden seuranta ja arviointi edellyttää myös aihetta koskevan tiedonkeruun ja tietojärjestelmien vahvistamista eri viranomaisissa. Kattava tieto väkivallan yleisyydestä, ilmenemismuodoista ja seurauksista luo perustan väkivallan vastaisen työn seurannalle ja edelleen sen kehittämiseksi.

Seri-tukikeskuksia koskeva ehdotus

HEUNI kannattaa ehdotusta. Haluamme tuoda esiin, että seksuaaliväkivallan uhrin hoitamiseen ja toipumiseen liittyviä kiireellisiä ja välttämättömiä kiireettömiä palveluita on tärkeää antaa uhrin oleskelustatuksesta riippumatta. Esimerkiksi paperittomuus ei saa olla este sille, että seksuaaliväkivallan uhri hakeutuisi seri-tukikeskukseen.

Seri-tukikeskuksiin liittyvä muutosehdotus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin

HEUNI kannattaa ehdotusta, jottei seksuaaliväkivallan uhrin hoitoon ja tukeen hakeutumiselle olisi taloudellisia esteitä.

Vaikutukset

Millaisia taloudellisia vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan?

Esityksen kustannusvaikutukset kohdistuvat viranomaisiin, palvelujen koordinointiin ja kehittämiseen ja tukipalveluihin ohjaamiseen. Ehdotettujen muutosten toteuttaminen edellyttää lisäpanostuksia useilta viranomaisilta ja palvelujärjestelmän toimijoilta. HEUNI pitää selvänä, että esimerkiksi seksuaalirikoksen tai lähisuhdeväkivallan asianomistajaan kohdistuvan väkivallan riskin ja suojelun tarpeen arviointi tulee vaatimaan lisäresursseja ja työpanosta poliisilta, ja tehokkaampi ohjaus tukipalveluihin lisännee edelleen resurssivaatimuksia erilaisissa hyvinvointialueiden tarjoamissa sosiaali- ja terveyspalveluissa. Jos useampi tapaus etenee rikosprosessiin lisääntyneen tunnistamisen seurauksena myös rikosprosessitoimijoiden ja Rikosseuraamuslaitoksen työmäärä kasvaa. Toisaalta aikaisempi puuttuminen voi pidemmällä aikavälillä säästää kustannuksia.

Millaisia vaikutuksia viranomaisten toimintaan arvioitte esityksellä olevan?

-

Millaisia muita yhteiskunnallisia vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan?

-

Millaisia muita vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan? (Esimerkiksi ihmisryhmiin kohdistuvat vaikutukset)

Ottaen huomioon hallituksen tekemät leikkaukset järjestöjen rahoitukseen olemme HEUNISSA huolissamme tavoittavan ja etsivän matalan kynnyksen työn tulevaisuudesta Suomessa.

Lähisuhdeväkivalta ja muu sukupuolistunut väkivalta sekä seksuaaliväkivalta ovat sensitiivisiä aiheita, joista on hankala puhua, jos niitä ei oteta suoraan puheeksi. Esimerkiksi maahanmuuttajanaisten tai muiden haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden puutteellinen tieto omista oikeuksista ja tarjolla olevasta avusta voi johtaa tilanteeseen, jossa henkilöt eivät uskalla kertoa kokemastaan väkivallasta viranomaisille. Tämän vuoksi tulee varmistaa, että käytettävissä on monikielisiä matalan kynnyksen palveluita, joita nimenomaan erilaiset järjestöt ja muut kolmannen sektorin toimijat tarjoavat.

Vaihtoehtoiset ratkaisut

Onko jokin muu tapa, jolla direktiivin edellyttämät vähimmäisvelvoitteet voitaisiin toteuttaa?

-

Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Miten kommentoitte mietinnön näkemyksiä, jotka koskevat suhdetta perustuslakiin ja säätämisjärjestystä (mietinnön jakso 11)?

-

Muut havaintonne ja kommenttinne esitysluonnoksesta

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Muut havaintonne ja kommenttinne direktiivin vähimmäisvelvoitteita pidemmälle menevistä (kansallisista) tarpeista naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumiseksi?

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Suuri osa lähisuhdeväkivallasta jää edelleen piiloon. Tämän vuoksi on tärkeää, että erityisesti sosiaali- ja terveysalojen ammattilaisten kykyä tunnistaa moninaisia väkivalta- ja hyväksikäyttötilanteita parannetaan. Naisiin kohdistuvan väkivallan raportointia (Yhdenvertaisuusvaltuutetun eduskuntakertomus 2026) on tuonut esiin, että nykyistä systemaattisempi viranomaisaloitteinen ja ammattihenkilöiden omatoiminen väkivallan tunnistaminen on avainasemassa väkivallan tehokkaammassa torjunnassa. Lisäksi tulisi varmistaa, että väkivallan tekijät ohjataan ns. tekijätyön piiriin ja että tarjolla on riittävästi tukea väkivallasta irtautumiseen, riippumatta siitä missä henkilö asuu.

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

Jokinen Anniina
HEUNI